2023
5-son

TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYA

ma'naviy-ma'rifiy, ilmiy-uslubiy jurnal

ISSN 2181-8274

Ma'naviy-ma'rifiy, ilmiy-uslubiy jurnal.
1996-yilda tashkil etilgan.

Tahrir hay'ati raisi:
Sh.U.Yakubov
Oliy ta'limni rivojlantirish tadqiqotlari markazi direktori

Tahrir hay'ati raisi o'rinbosari:
M.X.Esanov

Bosh muharrir:
T.Ahmedov

Bosh muharrir o'rinbosari:
A.A.Sabriyev

Tahrir hay'ati a'zolari:
L.R.Zaripov
A.A.Dadasheva
Sh.A.Rasulov
M.M.Inagamova
S.Q.Maxsumova
S.S.Samandarova
M.Q.Sultonov
S.S.G'oziyev
O.N.Toshpulatov

Jamoatchilik kengashi a'zolari:
Q.X.Abduraxmanov
Sh.T.Qudratxo'ja
G.Sh.Rixsiyeva
Sh.S.Sirojiddinov
R.I.Xolmurodov
A.I.Toshpulatov
N.M.Jabborov
M.A.Raxmatullaev
T.Z.Teshabayev

Dizayner:
S.L.Musamedov

TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYA

Alisher Abdullayev.
Talabalarni turarjoy bilan ta'minlash tizimini raqamlashtirish jarayonlari 6

Munira Raupova.
Bo'lajak o'qituvchilarni huquqiy ijtimoiylashtirishda "Edutainment" zamonaviy ta'lim texnologiyasi imkoniyatlari 9

Zuxriddin Absamatov.
Bo'lajak muhandislarning axborotli-intellektual ko'nikmalarni rivojlantirishda zamonaviy yondashuvlar 12

Махсетбай Айтимбетов.
Актуальные проблемы использования народных педагогических возможностей в современных условиях 16

Madina Fayzullaeva.
Differences between distance education and traditional education 19

G'ulom Shermatov.
O'zbekiston Respublikasi hududida jismoniy tarbiya va sport sohasini rivojlantirish metodikasi 23

Махсуда Тиллашайхова.
Олий ўкув юртлари учун ахборот-коммуникация технологияларига асосланган масофавий таълим тизими ва унинг ташкилий тузилмаси 26

Samijon Xamroyev.
Talabalarda jismoniy madaniyatni rivojlantirishning me'yoriy-huquqiy va pedagogik asoslari 29

Бахтияр Абдикамалов, Райгул Хожаназарова.
Изучение модели бора-зоммерфельда в процессе преподавания атомной физики и квантовой механики 33

Shaxnoza Mamatkulova, Venera Kamburova, Azadaxan Imamxodjayeva, Nodira Rahmatova, Orastabonu Isomiddinova.
RNKi g'o'za linyalarining lipid miqdorini qiyosiy aniqlash 36

Zafarjon Xamraqulov.
Jinoyat huquqi fanining ijtimoiy va yuridik fanlar tizimidagi o'rni 39

Feruza Qo'chqarova.
Bo'lajak o'qituvchilarning sanogen tafakkurini rivojlantirish mexanizmlari 43

Фахриддин Болтаев.
Ҳарбийлаштирилган олий таълим муассасалари курсантларига ватанпарварлик руҳини сингдиришда таълим-тарбиянинг ўрни 46

Nargiza Mirjanova.
Professional ta'lim tizimi mutaxassislarini tayyorlashda differensial yondashuvning ahamiyati 50

Sanjarbek Sayfetdinov.
Urologiya fani o'quv jarayoniga innovatsion ta'lim texnologiyalarini qo'llashni takomillashtirish 53

Sulurxon Raximova.
Mahmud Koshg'ariy asarlarida iboralar tahlili 55

Muassislar:
O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi,
Oliy ta'limni rivojlantirish tadqiqotlari markazi

Manzil: 100095, Toshkent sh.
2-Chimboy ko'chasi, 96-uy.
Telefon: (71) 207-03-41
e-mail: rmxat@edu.uz

Jurnal O'zbekiston Matbuot va axborot agentligidan 2014-yil 26-dekabrda 0506 raqami bilan ro'yxatdan o'tgan.

Jurnal har ikki oyda o'zbek, rus va ingliz tillarida elektron shaklda chop etiladi.

"Ta'lim, fan va innovatsiya" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2015-yil 18-noyabrdagi 218/5-sonli qarori bilan 13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI bo'yicha, 2018-yil 28-noyabrdagi 247/6-sonli qarori bilan 23.00.00 – SIYOSIY FANLAR bo'yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

"Ta'lim, fan va innovatsiya" jurnalidan ko'chirib bosish faqat tahririyatning roziligi bilan amalga oshiriladi. Maqolada keltirilgan faktlarning to'g'riligi uchun muallif mas'uldir. Tahririyat fikri mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin.

Jurnalning to'liq matnini ***esijournal.uz*** *rasmiy saytidan yuklab olishingiz mumkin.*

Maqola va murojaatlarningizni ***@esijournalbot*** *telegram botiga yuboring.*

Sardor Eshbekov.
Yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalash vatan oldidagi burchimizdir 58

Aliya Narshabayeva.
Bilingvistik yondashuv asosida talabalarda tolerantlikni rivojlantirish texnologiyasi 61

Shoxrux Mirzayev.
O'quv-me'yoriy hujjatlar bilan ishlash va ijro intizomi samaradorligini oshirish uchun rejalashtirilgan amaliy ishlar 65

Nasiba Nasriddinova.
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish savodxonligini shakllantirish mazmuni 68

Идрис Алкаров.
Талабаларни ижтимоий фаол шахс қилиб шакллантириш тамойиллари 71

Gulhayo G'aniyeva.
3-sinf o'quvchilarida kreativ faoliyatni rivojlantirishda fanlararo aloqadorlik 75

Otabek Turdiyev.
Maktabgacha bo'lgan musiqiy tarbiya 78

Антонина Кошелева.
Современные тенденции системы высшего образования в подготовке специалистов сферы искусства и культуры 81

Alisher Sabriyev.
G'azal lingvopoetik tahlilida leksik-semantik xususiyatlar 84

Aziza To'rabekova.
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida lingvistik kompetensiyani bolalar adabiyoti orqali shakllantiruvchi metodlar 90

Matluba Temirova.
Boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlarni o'qitishda o'quvchilarning estetik tarbiyasini takomillashtirish texnologiyasi 94

Maxmud Mamarasulov.
Oliy ta'lim muassasalarining o'quv jarayonini raqamlashtirish orqali boshqarishning nazariy asoslari 97

Sanobar Xurramova.
Talabalarni tanqidiy fikrlashga o'rgatishda pedagogik texnologiyalardan foydalanishning nazariy asoslari 101

Анора Камилов.
Организация и нормирование труда на производстве 104

Муслимбек Яхшиев.
Янги Ўзбекистон экологик сиёсатининг замонавий тенденциялари 106

Umirbek Toshniyazov.
Pedagogikada ratsional tafakkur va uni o'quv faoliyat bilan rivojlantirilishi 110

Xurshida Nuritdinova.
Talabalarda kommunikativ kompetentligini rivojlantirishning pedagogik jihatlari 113

Bekmurod Abdunabiyev.
Professional ta'lim muassasalarini metodik va ilmiy jihatdan qo'llab-quvvatlash zarurati 117

Guzal Khujaniyazova.
Characteristics of the teacher's innovative competence in terms of content and structure 120

Ixtiyor Isabekov.
Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini boshqarishga innovatsion yondashuvlar 122

Нигора Курбанова.
Современные тенденции в музыкальной педагогике в высших учебных заведениях 125

Элбекжон Олимов.
Ўқитувчи — халқнинг ифтихори, давлатнинг ишончи ва таянчи 128

Mehriniso Umarova.
Qoidali o‘yinlarda bolalarning jismoniy va ruhiy rivojlantirishning psixologik-pedagogik xususiyatlari 131

Shokirjon Doniyorov.
O‘quvchilar jamoasi bilan ishlash jarayonini tashkil etishda pedagogning kasbiy rivojlanishining muhim ahamiyati 135

Нодира Кушиева.
Олий ўқув юртларида инглиз тилини кластерли ёндашув асосида ўқитиш технологияси 138

Shavkat Shomirzayev.
Talaba va yoshlarning ta’lim jarayonidagi ijtimoiy moslashuvining mazmun-mohiyati 141

Zaxro Umarova.
Raqamli ta’lim sharoitida talabalar mustaqil tayyorgarligini rivojlantirishda raqamli kontentlardan foydalanish: tajribalar tahlili 144

Fakhritdin Khakimov.
Improving accounting for long-term assets in accordance with international standards 147

Наргиза Анварова.
(Сравнительно-сопоставительный анализ русских гласных фонем <И> ([Ы]), <У> и узбекских (I), (U)) 150

Shukur Po‘latov.
Ta’limda klasterli yondashuvni tashkil etishning zaruriyati va ahamiyati...153

O‘g‘ilxon Asqarova, Dilfuza Sobirova.
Tibbiyot ta’lim muassasalarida “Yuqumli kasalliklar” fanini o‘qitishning o‘rni va ahamiyati...156

Шерзод Расулов, Элёр Мойлиев.
Олий таълим муассасаларини молиялаштиришда бозор механизмларини жорий қилиш ҳамда такомиллаштириш.........160

Feruza Kadirova.
Veb-texnologiyalar va mobil ilovalar ingliz tilini o‘qitishda samarali vositalardan biri sifatida...164

Makhmudhodzha Isaev.
Features of the cvc structure of ptsi - si<pt>-m in a wide range of temperatures...168

Ҳуснидахон Хўжаматова.
Мактабгача ёшдаги болаларнинг ижтимоий онгини шакллантиришнинг методик тизими 171

Sarvinoz Salimova, Nargiza Axmedova.
Kompetensiyaviy yondashuv asosida kasbiy-metodik faoliyatini takomillashtirish asoslari 174

Миркомил Атавуллаев.
Ижтимоий давлат тушунчаси ва унинг социосубстанционал моҳияти 178

Dilfuzaxon Zakirova/
Oliy ta’lim muassasalarida talabalarning madaniy kompetensiyasini rivojlantirish..182

Елимбет Султанов.
Компетенциявий ёндашув асосида бўлажак қишлоқ хўжалиги мутахассисларини касбий фаолиятга тайёрлаш методикасини такомиллаштириш масалалари ҳақида 185

Arofat Khudayberdieva.
Foreign models assessments qualities higher education 189

Abduazim Fayzullayev.
Pedagogika oliy ta’lim muassasalarida bo‘lajak mutaxassislarni kvalimetrik ko‘rsatkichlarini baholash texnologiyasi 193

Gulkhan Genjemuratova.
Integrativ yondashuvlar asosida talabalarning kasbiy tayyorgarlikni tashkil etish usullari va shakllari..195

Сарвар Иброхимов.
Глобаллашув жараёнида “глобал фуқаролик жамияти парадигмаси”ни ривожлантириш концепциялари 198

Feruza Tadjiyeva.
Ta’limda zamonaviy elektron adabiyotlarning roli.........................202

Azamat Sattarov.
Mobil o‘qitish texnologiyalarning didaktik imkoniyatlarini oliy ta’lim muassasalari o‘quv jarayonida qo‘llash 205

Mirzoxid Yunusov.
Kimyo texnologiya fanidan “Sanoatda suvni tayyorlash” mavzusini noan’anaviy usulda o‘qitish 208

Gulnoza Siddikova.
Ways to establish equal relationship between teacher and student in music lessons 212

Hakim Rasulov.
Huquqiy madaniyat siyosiy-huquqiy munosabatlarning subyekti sifatida...214

Жанар Коккозова.
Бўлажак ўқитувчиларни инновацион ёндашув асосида методик фаолиятга тайёрлаш педагогик муаммо сифатида.....................218

Тимур Сабиров.
Основные принципы развития креативного потенциала учителей на основе андрагогического подхода 221

Sitora Xabilova.
Bo‘lajak tarbiyachilarning kasbiy shaxsiy sifatlarini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida 223

Жўрабек Жовлиев.
Бошланғич синф ўқувчиларини миллий ва умуминсоний қадриятлар руҳида тарбиялаш 227

Elza Salakhova.
Intercultural communication competence in elt classes: hidden challenges of english language teaching..230

Ғулом Саматов.
Академик лицейларда квант физикаси асосларини ўқитишда ўқувчиларда илмий дунёқарашни шакллантириш.....................233

Шахноза Аскарова.
Роль языковой интерференции при изучении третичного языка ... 235

Махмудходжа Исаев.
Исследование неоднородности поверхностного слоя диффузионно-легированного кремния атомами хрома 238

туации обучения творчество является добровольным действием, направленным на самопознание и самораскрытие в первую очередь, и требует от преподавателя андрагога создания в обучающей группе доброжелательной атмосферы, которая включает в себя безоценочность и принятие каждого обучающегося в группе таким какой он есть. Если данное условие не будет соблюдаться в полной мере, то творческие ресурсы так и останутся в свернутом состоянии, так как будет отсутствовать акт самоценности творчества независимо от результата и последующей оценки.

Креативность предполагает интеграцию навыков, мотивов и ресурсов личности, создающих установку на проблемность восприятия окружающего и поиск возможностей личности [4, 67].

В обучающем процессе выделены развивающая, формирующая и интегративная функции, где развивающая — способствует прохождению обучаемым через ряд этапов обучения и формирования профессиональных навыков; формирующая — позволяет координировать процесс формирования знаний умений и навыков в процессе обучения; интегративная — способствует интеграции линий опыта и знания и формированию понимания. Выделенные функции способствуют развитию креативности у обучаемых преподавателей, что обуславливает их широкое применение в образовательной практике.

Использование технологий творческого самовыражения в процессе преподавания андрагогами на курсах повышения квалификации и переподготовки кадров позволяет существенно улучшить степень восприятия обучаемыми новых знаний и расширяет сферу применения этих знаний в дальнейшей профессиональной деятельности. Данные технологии основаны на представлении о взаимосвязи координации ментальной (воспоминания, мысли, представления), эмоциональной (чувства, эмоции) и физической (телесные ощущения) составляющей личности, в процессе ее развития.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Глоссарий современного образования / Нар.укр.акад.; под общ.ред. Е.Ю.Усик; [сост.: Астахова В.И. и др.] – 2-е изд., перераб. и доп. – Харьков: Изд-во НУА, 2014. – 532 с.
2. Wilhelm Schulte. Volk und Staat: Westfalen im Vormärz und in der Revolution 1848/49. – Münster, 1954. – S. 770. (нем.) – [Электронный ресурс] URL https://studbooks.net/2030791/pedagogika/ponyatie_andragogiki
3. Савельева С.С. Профессиональная компетентность учителя XXI века: учебное пособие/ С. С. Савельева. – Коломна: Коломенский государственный педагогический институт, 2008. – 88 с. https: // www.rsvpu.ru/ filedirectory /3468/ Savelqeva _ProfKompetentUchitelya.pdf
4. М.Н.Кох, Т. Н. Пешкова/ Основы педагогики и андрагогики: учеб. пособие – Краснодар: КубГАУ, 2015. – 90 с.
5. Чувгунова О.А. Информационно-коммуникационно-технологическая компетентность преподавателя вуза: диагностика и развитие. Открытое образование, 2019. [Электронный ресурс] URL https://doi.org/10.21686/1818-4243-2019-3-49-61

BO'LAJAK TARBIYACHILARNING KASBIY SHAXSIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA

Sitora Xabilova,
Termiz davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Annotatsiya

Bugungi kunda rivojlanayotgan maktabgacha ta'lim muassasalarini tashkil etish, innovatsiyalar, yangi zamonaviy texnologiyalar va bolalar bilan ishlash usullarini rivojlantirish hamda joriy etish uchun alohida shart-sharoitlarni talab qilinadi. Bunday vaziyatda kasbiy kompetensiya, ayniqsa, muhimdir. Uning asosi pedagoglarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishi hisoblanadi. Tarbiyaching mahorati yuksak pedagogik tafakkur, ta'lim-tarbiya jarayoniga ongli, ijodiy yondashuv, metodik bilimlarni samarali qo'llay olish qobiliyati bo'lib, u doimiy ravishda tarbiyachi bilimlarini oshirib borish o'tmish qadriyatlarini O'rta Osiyo mutafakkirlari asarlarida yoritilgan murabbiylarni ulug'lash to'g'risidagi ma'lumotlar hamda zamonaviy axborot texnologiyalar, ilg'or xorijiy davlatlar tajribalari nazariy jihatdan o'rganish jarayonida tarkib topadi.

Kalit so'z: *shaxsiy, kasbiy, ijodiy, tarbiyachi, qadriyat, axborot, xorijiy, jarayon, tafakkur, metodik, pedagogik, kompetentsiya, xorijiy davlatlar, ijtimoiy, shaxsiy sifatlari.*

Аннотация

Сегодня развивающиеся дошкольные образовательные учреждения требуют особых условий для разработки и внедрения инноваций, новых современных технологий и методов работы с детьми. В такой ситуации особенно важна профессиональная компетентность, основой которой является личностно-профессиональное развитие педагогов. Мастерство педагога – это высокое педагогическое мышление, осознанный, творческий подход к учебному

процессу, умение эффективно применять методические знания.В учебный процесс теоретически включены сведения о современных информационных технологиях, опыт передовых зарубежных стран.

Ключевые слова: *личностный, профессиональный, творческий, педагог, ценность, информация, зарубежный, процесс, мышление, методический, педагогический, компетентность, зарубежные страны.*

Annotation

Today, developing preschool education institutions require special conditions for development and implementation of innovations, new modern technologies and methods of working with children. In such a situation, professional competence is especially important, the basis of which is the personal and professional development of pedagogues. The skill of a teacher is a high pedagogical thinking, a conscious, creative approach to the educational process, the ability to effectively apply methodical knowledge. information about and modern information technologies, experiences of advanced foreign countries are theoretically included in the learning process.

Keywords: *personal, professional, creative, educator, value, information, foreign, process, thinking, methodical, pedagogical, competence, foreign countries.*

Tarbiyachilarimiz qanchalik sifatli kadr bo'lib, o'z kasblarini sevib maktabgacha ta'lim tarbiyachilariga ta'lim-tarbiya bersalar, shunchalik yoshlarimiz kelajagi porloq bo'ladi. Inson qaysi kasbda faoliyat olib borsa ham, o'z ishiga, mashg'ulotiga qunt bilan, mehr bilan yondashsa, uning sir-asrorini mukammal egallaydi, shu bilan birga, o'z-o'zini anglaydi, shu sohada kamol topadi. Kompetentlikni baholashda alohida olingan biror-bir layoqatlilik darajasini tushunish kerak emas, balki inson tomonidan shaxsiy ahamiyatga ega bo'lgan o'z maqsadlarga erishish uchun sarf qilinadigan uzoq vaqt davomida turli jarayondagi vaziyatlarda namoyon qilinadigan kompetentliklarning to'liq to'plamini nazarda tutish kerak bo'ladi. O'zbekiston Respublikasining Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev tashabbusi bilan mamlakatimizda pedagog xodimlarning oylik maoshlari yildan yilga oshirilib, turmush sharoitlari yaxshilanib kelmoqda. Pedagog xodimlar malakasini oshirish ilmiy-metodik markazlari kengaytirilmoqda, ularning siyosiy tayyorgarligiga talab kuchaytirilmoqda, har 4-5 yilda qayta tayyorlashdan o'tishlari uchun shart-sharoitlar yaratilmoqda. Demak, tarbiyachi maxsus pedagogik, psixologik va mutaxassisligi bo'yicha yetuk bilimli va yuksak fazilatli shaxs sanaladi. Bunda inson duch kelgan muayyan vaziyat uning rivojlanishiga, qadriyatlarining shakllanishiga va yangi kompetentliklarni egallashiga bevosita ta'sir etadi. Kompetentlikning mavjudligi inson mehnatining natijasiga qarab belgilanadi, amaliyotda sinaladi.

Ushbu ta'lim turlaridan kadrlarimiz uchun professional ta'lim, oliy ta'lim, kadrlarni tayyorlash va ularning malakasini oshirishda belgilab qo'yilgan imkoniyatlari mavjuddir. Jumladan, qonunda O'rta maxsus professional ta'lim texnikumlarda umumiy o'rta, o'rta maxsus, boshlang'ich professional va o'rta professional ta'lim negizida davlat buyurtmasi yoki to'lov-shartnoma asosida kasblar hamda mutaxassisliklarning murakkabligidan kelib chiqqan holda, davomiyligi kamida ikki yil bo'lgan kunduzgi, kechki va sirtqi ta'lim shakllari bo'yicha o'qitish tizimi belgilab qo'yilgan. Ta'lim sohasidagi davlat boshqaruvi organlarini, shuningdek, ularning tasarrufidagi tashkilotlarni o'z ichiga oladi [1, 3].

Har qanday davlatning iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy va madaniy barqarorligi o'sha davlat fuqarolarining ma'naviy-axloqiy, intellektual va kasbiy sifat darajasiga bog'liqdir. Shunday ekan, ushbu jihatlari to'laqonli shakllanmagan shaxsda o'z Vatanini, millati, egallagan kasbi bilan faxrlanish tuyg'usi sayoz bo'ladi. Tarbiyachi yosh avlodni xalqimizning munosib farzandlari qilib tayyorlashdek muhim, faxrli mas'uliyatli vazifani bajaradi. Tarbiyachining siyosiy yetukligi bolalarni tarbiyalash sifati uchun xalq hamda jamiyat oldidagi o'z mas'uliyatini anglashga, ta'lim-tarbiya vazifalarini ijodiy yondashishga, o'z mahoratini doimo takomillashtirib borish va ishdagi o'rtoqliklarini o'sishiga yordam beradi.

Har qanday davlatning iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy va madaniy barqarorligi o'sha davlat fuqarolarining ma'naviy-axloqiy, intellektual va kasbiy sifat darajasiga bog'liqdir. Shunday ekan, ushbu jihatlari to'laqonli shakllanmagan shaxsda o'z Vatanini, millati, egallagan kasbi bilan faxrlanish tuyg'usi sayoz bo'ladi. Tarbiyachi yosh avlodni xalqimizning munosib farzandlari qilib tayyorlashdek muhim, faxrli mas'uliyatli vazifani bajaradi. Tarbiyachining siyosiy yetukligi bolalarni tarbiyalash sifati uchun xalq hamda jamiyat oldidagi o'z mas'uliyatini anglashga, ta'lim-tarbiya vazifalarini ijodiy yondashishga, o'z mahoratini doimo takomillashtirib borish va ishdagi o'rtoqliklarini o'sishiga yordam beradi.

Bugungi kun tarbiyachisi o'zini mutaxassisligi bo'yicha chuqur puxta bilimga ega bo'lish, o'z ustida tinimsiz ishlashi lozim. Ota-onalarimiz farzandlarini tarbiyachilarga ishonib, topshiradilar. Shuning uchun tarbiyachilar ko'plab sohaga yaqin maktabgacha tarbiya pedagogikasi va psixologiya, fiziologiya fanlarining asoslarini bilish, ta'lim-tarbiya jarayonida bolalarning yoshi va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda, faoliyatni tashkil etishi kerak bilim bazasini puxta shakllantirishlari zarur. Bugungi globallashuv jarayonida zamonaviy texnologiyalarning rivojlanishi, birinchi navbatda, jamiyatning intellektual salohiyatiga, jumladan, ta'lim sohasining rivojlanishiga bog'liq. Ta'limning mazmuni va sifati masalalari jamiyatda asosiy yo'nalish sifatida qaralmoqda. Dunyoning rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarida ta'limni texnologiyalashtirishga zarurat tug'ilib, e'tibor kuchaytirilmoqda. Ta'limni rivojlantirish, uning samara-

dorligini oshirish yo‘llari izlanmoqda, shuningdek, pedagogik texnologiyalarni joriy etish ta’lim sohasidagi islohotlarning asosiy markazidan o‘rin olgan. Hozirgi kunda maktabgacha ta’lim tizimida kechayotgan tub o‘zgarishlar maktabgacha ta’lim tashkilotlari pedagog va tarbiyachilarida kasbiy kompetentlik darajasini, ya’ni o‘z ustida ishlash uchun yetarli darajada imkoniyatlar mavjudligini inobatga olib, imkon darajasida foydalanib, kasbiy salohiyatlarini yanada rivojlantirishlari lozim. Nazariy o‘rganilgan bilimlar bilan birgalikda, amaliyotda egallangan pedagogik tajriba asta-sekinlik bilan oshib borishi natijasida pedagogda kasbiy kompetentlik shakllanib boradi. Uning rivojlantirilish sur’ati pedagogning o‘z ustida ishlashi va tinimsiz izlanishi natijalariga asoslanadi. Avvalo, pedagogning psixalogik-pedagogik kompetentligi kasbiy va shaxsiy sifatlari orqali paydo bo‘ladi. Biroq kasbiy-ijodiy faoliyat ko‘nikmalarining o‘zlashtirilishi nafaqat amaliy ko‘nikma va malakalarning integratsiyasi, mutaxassis sifatida faoliyatni samarali tashkil etish usul va vositalarini ishlab chiqishni emas, shu bilan birga, kasbiy ijodkorlik metodologiyasidan xabardor bo‘lish, ijodiy tafakkurni rivojlantirish va kreativ xarakterga ega shaxsiy sifatlarining yetarli darajada o‘zlashtirilishini taqozo etadi. Ijodkor shaxsning shakllanishini shaxsning o‘zaro mos tarzda bajarilgan ijodiy faoliyat va ijodiy mahsulotlarni yaratish borasidagi rivojlanishi sifatida belgilash mumkin. Ushbu jarayonning sur’ati va qamrovi biologik va ijtimoiy omillar, shaxsning faolligi va kreativ sifatlari, shuningdek, mavjud shart-sharoit, hayotiy muhim va kasbiy shartlangan hodisalarga bog‘liq.

Bugungi kunda zamonaviy sharoitda tarbiyachi-pedagogning yangicha yondashuv sifatlariga ega bo‘lishi davr talabi hisoblanadi. Pedagogning tajribali malakaga ega bo‘lishi o‘z ustida ishlay olishi ham ahamiyatli tomonlaridan sanaladi.

Kasbiy kompetensiyani shakllanish bosqichlari quyidagilardan iborat:

– o‘z-o‘zini tahlil qilish va zarur narsalarni anglash;

– o‘zini rivojlantirishni rejalashtirish uchun maqsad, vazifa belgilash;

– o‘zini namoyon etish va kamchiliklarini tuzatish;

Pedagog faoliyatida pedagogik qobiliyat va uning o‘ziga xos tomonlari. Pedagog shaxsi mulohazali, bosiq, har qanday pedagogik vaziyatni to‘g‘ri baholay oladigan hamda mavjud ziddiyatlarni bartaraf etishning uddasidan chiqa olishi lozim.

Muloqot jarayonida pedagogning muloqotdoshiga nisbatan xayrixohlik, samimiylik, do‘stona munosabat, yaxshi kayfiyat bilinib tursa, maqsadga muvofiq bo‘ladi. Bugungi kunda jamiyatning pedagoglik kasbiga nisbatan qo‘yayotgan talablari kun sayin ortib bormoqda va bu talablarni amalda to‘g‘ri tashkil qilish vazifasi pedagoglarimizga bog‘liq. Ijodiy faoliyat olib boruvchi pedagog faqatgina ta’lim oluvchilarni muvaffaqiyatli o‘qitish va tarbiyalashdan iborat emas, balki ilg‘or pedagoglar ish tajribalarini o‘rganish bilangina cheklanib qolmasdan, tadqiqotchilik ko‘nikma va malakalariga ham ega bo‘lishi zarur hisoblanadi.

Bugungi kunda zamon pedagog fan va texnika taraqqiyotining eng so‘nggi yutuqlaridan foydalanishi, o‘z kasbiy faoliyatida yangi pedagogik texnologiyalarni unumli qo‘llay olishini taqozo etadi. Pedagogik mahoratga erishish pedagogning muayyan shaxsiy sifatlari bilan amalga oshirilib boradi. Tarbiyachilarda pedagogik mahorat yuksak darajada pedagogik faoliyatining taraqqiy etishini, pedagogik texnikani egallashni, shuningdek, pedagog shaxsi, uning tajribasi, fuqarolik va kasbiy mavqeyini ifodalab o‘zida mujassamlashtirib boradi.

Hozirgi zamon pedagog shaxsi uchun eng muhim xususiyat bu — insonparvarlik. Yosh pedagoglarimiz, ayni vaqtda, o‘zi o‘qiyotgan fan sohasidagi yutuqlardan, yangiliklardan xabardor bo‘lishi kerak hamda tarbiyalanuvchilarni har kunlik faoliyatlarni o‘rgatib borish uchun o‘zi muntazam kasbiy salohiyatini oshirib, o‘z bilimini to‘ldirib, chuqurlashtirib borishi kerak. Demak, tarbiyachi mahoratining asosi mustaqil o‘qishidir.

Pedagoglik kasbi sharafli, lekin juda murakkab kasblardan biri hisoblanadi. Sohadagi rivojlanishlar yaxshi bo‘lish uchun pedagogik nazariyani egallashning o‘zigina yetarli emas. Chunki pedagogik sohadagi nazariyalarda tarbiyachilarni bilim berish va tarbiyalash haqida umumiy qonuniy prinsiplar, umumlashtirilgan fikrlar bayon etiladi, yosh individual jihatlari e’tiborga olish ta’kidlanadi. Maktabgacha ta’lim tashkiloti hayoti eng kichik pedagogik jarayon bo‘lib, u juda xilma-xildir. Pedagog nazariyaga mos kelmaydigan vaziyatlar uchrab turadi. Bu esa pedagogdan keng bilimdonlikni, puxta amaliy tayyorgarlikni, yuksak pedagogik mahorat va ijodkorlikni talab qiladi. Tarbiyachining kasbiy qobiliyati bu ma’lum shaxsiy va kasbiy fazilatlarining yig‘indisi hisoblanib, u pedagogik-psixologik, usuliy tayyorgarligida, tarbiyachilarni tarbiyalashning turli yo‘llarini izlab topishida namoyon bo‘ladi. Shuning uchun tarbiyachining kasbiy mahorat, bilimdonligi, zukkoligi, ijodkorligi bilan birga, shaxsiy sifatlarni ham takomillashtirishni ham taqozo qiladi. Pedagog tarbiyachi shaxsiga qo‘yiladigan muhim talablaridan biri shuki, u o‘z predmetini, uning metodikasini chuqur o‘zlashtirgan bo‘lishi zarur. Bu pedagog-tarbiyachining obro‘sini ko‘taradi. Tarbiyachi kasbiga xos bo‘lgan muhim fazilatlaridan, talablaridan biri bolalarni sevish ularning hayoti bilan qiziqish har bir shaxsni hurmat qilishdan iborat. Tarbiyachi bolalar o‘yiniga rahbarlik qilar ekan, ularning tevarak-atrofdagi hayot to‘g‘risidagi bilimlarini boyitadi, bolalarning axloqiy hislarini, o‘zaro ijobiy munosabat va odatlarini tarbiyalaydi [2, 445].

Odatda pedagoglarning kreativlik qobiliyatiga ega bo‘lishlari pedagogik muammolarni hal qilishga intilish, ilmiy tadqiqot ishlari yoki ilmiy loyihalarni amalga oshirish va o‘zaro ijodiy hamkorlikka erishishlari orqali ta’minlanadi. Pedagog o‘z-o‘zidan ijodkor bo‘lib qolmay-

di. Uning ijodkorlik qobiliyati ma’lum vaqt ichida izchil o‘qib-o‘rganish, o‘z ustida ishlash orqali shakllantiriladi va u asta-sekin takomillashib, rivojlanib boradi.

Har qanday mutaxassisda bo‘lgani kabi bo‘lajak tarbiyachilarning kreativlik qobiliyatiga ega bo‘lishlari uchun talabalik yillarida poydevor qo‘yiladi va kasbiy faoliyatni tashkil etishda izchil rivojlantirib boriladi. Tarbiyachi shaxsiga qo‘yiladigan muhim talablardan biri shuki, u o‘z predmetini, uning metodikasini chuqur o‘zlashtirgan bo‘lishi zarur [3, 32].

Bunda pedagogning o‘zini o‘zi ijodiy faoliyatga yo‘naltirishi va bu faoliyatni samarali tashkil eta olishi muhim ahamiyatga ega. Pedagog ijodiy faoliyatni tashkil etishda muammoli masalalarni yechishi, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, shuningdek, pedagogik xarakterdagi ijod mahsulotlarini yaratishga alohida e’tibor qaratishi zarur.

Muammoli masala va vaziyatlarni hal qilar ekan, pedagogning masala yechimini topishga ijodiy yondashishi unda hissiy-irodaviy sifatlarning rivojlanishiga yordam beradi. Pedagog o‘z oldiga muammoli masalalarni qo‘yish orqali mavjud bilimlari va hayotiy tajribalariga zid bo‘lgan dalillar bilan to‘qnash keladi. Buning natijasida o‘z ustida ishlash, mustaqil o‘qib o‘rganishga nisbatan ehtiyoj sezadi.

Kasbiy kompetentlik — mutaxassis tomonidan kasbiy faoliyatni amalga oshirish uchun zarur bo‘lgan bilim, ko‘nikma va malakalarning egallanishi va ularni amalda yuqori darajada qo‘llay olinishidir.

Xalq san’ati, musiqa, ashula, adabiyot, tasviriy san’atni bilish, san’atga muhabbat tarbiyachini madaniyatli qiladi, bolalar bilan olib boradigan ishida yordam beradi. Pedagog kerakli bilim, malaka va ko‘nikmalarni ma’lum bir izchillik bilan egallab borsagina, bolalarni tarbiyalash va ularga ta’lim berish ishida yaxshi natijalarga erishadi. Tarbiyachi o‘z kasbining mohir ustasi bo‘lish uchun maxsus tayyorgarlik ko‘rishi kerak [4, 100].

Tarbiyachi maktabgacha yoshidagi bolalarga tabiat, jamiyat hodisalari, kattalarning mehnati haqida boshlang‘ich bilim va tushunchalar beradi, ularga madaniy axloq, o‘z tengdoshlari va kattalar bilan madaniyatli munosabatda bo‘lish odatlarini singdiradi, yaxshilik, haqiqatgo‘ylik, adolat, jasurlik, kamtarinlik, kattalarga hurmat bilan qarash, tabiatga qiziqish, kuzatuvchanlik, o‘simlik va hayvonlarga g‘amxo‘rlik bilan qarash, mehnatsevarlik, kattalar mehnati natijalarini asrab-avaylash kabi axloqiy sifatlar tarbiyalaydi.

Tarbiya tamoyillari deb, yosh avlodni tarbiyalash maqsadidan kelib chiqadigan va komil insonni tarbiyalashning mazmuni va yo‘nalishiga qo‘yiladigan eng muhim talablarni belgilab beruvchi asosiy g‘oya va qoidalar yig‘indisiga aytiladi [5, 95].

Tarbiyachi kasbiga xos bo‘lgan muhim fazilatlaridan, talablaridan biri bolalarni sevish ularning hayoti bilan qiziqish har bir shaxsni hurmat qilishdan iborat. Bolani sevgan butun kuch va bilimini bolalarni kelajagi buyuk vatanga sodiq fuqaro qilib tarbiyalashga safarbar qila oladigan odamgina haqiqiy tarbiyachi pedagog bo‘la oladi. Bolalarni sevish — pedagogning murakkab mehnatini jozibali va yengil qiladi [6, 98].

Tarbiyachining bolalarga munosabati pedagogikada tarbiyalanuvchi shaxsga hurmat, unga talabchanlik bilan bir qatorda turadi. Bu munosabat bolada pedagogga nisbatan ishonchni uyg‘otadi, o‘qituvchiga bolalarni chinakam ma’naviy murabbiysi bo‘lishga imkon beradi. Pedagog faoliyatining muvaffaqiyati pedagogik qobiliyatlarining mavjudligiga ham bog‘liqdir. Pedagogik qobiliyat — pedagogik mahoratga erishishning zaminidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi “Ta’lim to‘g‘risida”gi O‘RQ-637-sonli Qonuni. – 18 b.

2. Fotima Qodirova, Shoista Toshpo‘latova, Nargiza Kayumova, Malohat A’zamova “Maktabgacha Pedagogika” / Darslik. – T.: “Tafakkur”, 2019. – 688 b.

3. O.U.Hasanboyeva, M.X.Tojiyeva, Sh.K.Toshpo‘latova, M.M.Pirmuhamedova, R.T.Akbarova, M.Sh.Nurmatova, N.M.Qayumova, N.N.Jamilova, X.Sariboyev, L.A.Kulay. “Maktabgacha ta’lim pedagogikasi”. – T.: “ILM ZIYO”, 2011. – 184 b.

4. S.T.Xabilova, H.Payg‘amova. Pedagog — tarbiyachi shaxsini shakllantirish. Educational Research in Universal Sciences, 2023 2(10)-son, 100-102-b.

5. S.T.Xabilova, Nazarova, M. Tarbiya turlari va ularning shaxs kamolotiga ta’siri. Educational Research in Universal Sciences, 2023 2(10)-son, 94-96-b.

6. S.T.Xabilova, M.Ziyodullayeva. Hozirgi jamiyatda tarbiyachi shaxsiga qo‘yiladigan talab va vazifalar. Educational Research in Universal Sciences, 2023 2(10)-son, 97-99-b.

ISSN 2181-8274